

**SEZAI KARAKOÇ'S POLITICAL IDENTITY AND HIS WITNESS TO TURKISH
POLITICAL LIFE:
POLITICAL SOCIALIZATION ANALYSIS OF A THINKER FROM OTHER TURKEY
MAHMUT HAKKI AKIN**

Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
Mail: mahmuthakin@gmail.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8140-8600>

ABSTRACT

Sezai Karakoç is an intellectual who founded two political parties. Although he founded two parties and died as a party leader, he did not stay within the borders of current politics. He was known as a poet and an intellectual rather than a politician. When he started to publish his memoirs as a series, it was seen that he was interested in politics as a historical and sociological issue. At the same time, it has become clear how and in what ways he acquired his own political identity. In this article, a political socialization analysis has been tried to be made through Memories. Family, school, cultural environment, followed authors, books, magazines and political events are the main political socialization agents. It is possible to follow the effects of these agents in his life. It can be considered as an unexpected event that Sezai Karakoç became an Islamist, who was born in the tenth year of the foundation of the Republic of Türkiye and graduated from the public schools from primary school to Faculty of Political Sciences of Ankara University. In his own words, he was born as "other Turkish citizen" and preferred to remain the other opposite to the official ideology, despite all his education and knowledge. In this article, this political socialization experience from childhood to adulthood will be examined by considering the limitations between biography and history. Therefore, this article is a political socialization study that claims to analyze Sezai Karakoç's memories on the basis of sociological imagination.

Keywords: Sezai Karakoç, Turkish Political Life, Political Socialization, Sociological Imagination.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma
Geliş Tarihi: 01.09.2022
Kabul Tarihi: 27.09.2022
Yayın Tarihi: 15.10.2022
Yayın Sezonu: Temmuz -Aralık

Makaleye Atıf Bilgisi

HAKKI AKIN Mahmut (2022). "Sezai Karakoç'un Siyasal Kimliği ve Türk Siyasal Hayatına Şahitliği: Öteki Türkiyeli Bir Fikir Adamının Siyasal Toplumsallaşma Analizi". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. Yıl: 18 Sayı: 63. (26-45)

muhafazakardusunce • yıl: 18 - sayı: 63 • temmuz-aralık 2022

SEZAI KARAKOÇ'UN SİYASAL KİMLİĞİ VE TÜRK SİYASAL HAYATINA ŞAHİTLİĞİ: ÖTEKİ TÜRKİYELİ BİR FİKİR ADAMININ SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA ANALİZİ

MAHMUT HAKKI AKIN

Öz

Sezai Karakoç, iki siyasal parti kurmuş bir fikir adamıdır. İki siyasal parti kurmasına ve bir parti genel başkanı olarak vefat etmesine rağmen güncel siyaset sınırlarında kalmamıştır. Bir siyaset adamı olmaktan çok şair ve fikir adamı olarak tanınmıştır. Hatıralarını bir dizi olarak yayınlamaya başladığında tarihsel ve sosyolojik bir mesele olarak siyasete ilgi duyduğu görülmüştür. Aynı zamanda onun kendi siyasal kimliğini nasıl ve hangi yollarla kazandığı da netleşmiştir. Bu makalede Hatıralar üzerinden bir siyasal toplumsallaşma analizi yapılmaya çalışılmıştır. Aile, okul, kültürel çevre, takip edilen yazarlar, kitaplar, dergiler ve siyasal olaylar temel siyasal toplumsallaşma araçlarıdır. Bu araçların etkilerini onun hayatında da takip etmek mümkündür. Cumhuriyet'in kuruluşunun onuncu yılında doğan, devlet okullarında okuduktan sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olan Sezai Karakoç'un bir İslamcı olarak yetişmesi, beklenmedik bir olay olarak kabul edilebilir. Kendi deyimiyle "öteki Türkiyeli" doğmuş, bütün eğitimine ve birikimine rağmen resmî ideoloji karşısında öteki kalmayı tercih etmiştir. Bu makalede çocukluktan yetişkinliğe bu siyasal toplumsallaşma tecrübesi, biyografi ile tarih arasındaki sınırlılıklar dikkate alınarak incelenecektir. Dolayısıyla bu makale, Sezai Karakoç'un hatıralarını sosyolojik tahayyül esasında inceleme iddiasında bir siyasal toplumsallaşma çalışmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, Türk Siyasal Hayatı, Siyasal Toplumsallaşma, Sosyolojik Tahayyül

Giriş

Sezai Karakoç, Türkiye’de İslamcılık düşüncesinin önemli ve etkili isimlerinden biri olarak dikkat çekmiştir. İslamcılık, bir düşünce hareketi olmasının yanından Osmanlı son döneminden itibaren var olmuş bir siyasi harekettir. Kendisi de iki kez siyasi parti kuran, ancak güncel siyasete dahil olmayan Sezai Karakoç, bilindik siyasetçilerden farklı değerlendirilmesi gereken birisidir. Ancak o da Cumhuriyet döneminde doğmuş ve yetişmiş bir insan olarak dönemsel etkileri yaşamış ve siyasi kimliğini bu çevre etkileriyle kazanmıştır. *Diriliş Dergisi*’nin son çıktığı dönemde yazdığı hatıraları, bu etkileri göstermesi açısından en önemli kaynaklar olarak değerlendirilebilir. Çocukluk yıllarında aile, akrabalık ilişkileri, ilkokuldan üniversiteye her biri ayrı şehirde tamamlanmış okul hayatı, memuriyet, matbuat, arkadaş, akran çevresi ve siyasi olaylar gibi temel siyasi toplumsallaşma araçları, *Hatıralar*’da pek çok detayıyla işlenmiştir.

Bu makalede biyografi ile toplumsal gerçekliğin bir araya gelişi ve karşılıklı olarak birbirlerini üretmeleri kabulünden hareket edilecektir. Wright Mills’in vurguladığı gibi sosyolojik tahayyül, bu karşılıklı üretim sürecine odaklanır. Ona göre sosyolojik tahayyül, tarih ile biyografiyi ve bu ikisinin toplum içindeki ilişkisini anlamayı mümkün kılar (Mills, 2016: 17). Bir insan hayatını yaşarken bireysel hikayesini toplumunun tarihi ve değişimi içinde yaşar. Sosyolojik sınırlılıklar bu kesişim sonucunda oluşur. Sezai Karakoç da sosyolojik muhayyileye kaynaklık eden bu gerçekliğin farkındadır. Hatıraları yazmaya başlarken, “insanın kendisini anlatması, şehirleri anlatmak, toplumu anlatmak, çağı anlatmak demek” (Karakoç, 1988a: 12) şeklinde tespitte bulunmuştur. Dolayısıyla hatıraları yazarken Sezai Karakoç’un da tarihsel ve sosyolojik sınırlılıklarının farkında olduğu dikkat çeken bir konudur. Bunun yanında farklı dönemlerin öne çıkan etkileri de göz önünde bulundurulması gereken bir başka özelliktir. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında tek parti döneminin, lise ve üniversite yıllarında II. Dünya Savaşı sonrası şartları, memuriyet ve yazarlık yıllarında askeri darbe, seçimler, yeni siyasi oluşumlar gibi pek çok etkene dikkat etmek gerekmektedir.

Hatıralar, *Diriliş Dergisi*’nin 7. Cildinin ilk sayısından (25 Temmuz 1988) aynı cildin 131-132-133’üncü (5 Şubat 1992) sayılarına kadar 113 bölüm şeklinde yayınlanmıştır. Bu yazılar, daha sonra birleştirilip kitap olarak yayınlanmadığı için zamanla sadece *Diriliş Dergisi* koleksiyonlarına sahip olanlarda ve arşivlerde kalmıştır. Sezai Karakoç’un hem hatıra yazımını 1974 yılı olaylarını anlatırken bırakması hem de son yazdığı 113. hatıra yazısında

yazdıklarıyla ilgili genel bir değerlendirme yapması, üzerine düşünülmesi gereken konulardır. Bu yazı, kendi sınırları dahilinde siyasal toplumsallaşma konusunun sınırlarında kalma iddiasındadır. Ancak *Hatıralar*, sanat, edebiyat, gündelik hayat, toplumsal değişim, bürokrasi, matbuat gibi konularda pek çok detaya sahiptir. Bu nedenle farklı alanlardan araştırmacılar ve akademisyenler için çeşitli ve zengin bir kaynaktır. Sezai Karakoç'un çocukluk yıllarından 41 yaşına kadar kaleme aldığı hatıraları, çok yönlülüğüne de ışık tutmuştur. Hayatına dahil olmuş bazı insanları rahatsız edecek hatıraları yazmaktan da çekinmemiştir.

Siyasal Toplumsallaşma ve Aracıları Üzerine

Siyasal toplumsallaşma, 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde siyaset bilimcilerin, sosyologların, psikologların ve iletişim bilimcilerinin yoğun ilgi gösterdiği interdisipliner bir alandır. Temelde bir insanın siyasal kimliğini hangi yollar ve süreçler üzerinden kazandığı meselesine odaklanan bu alan, genel toplumsallaşma sürecinin bir alt alanı olarak da kabul edilmiştir (Akin, 2022a). Buna göre insanlar siyasal kimliklerini çevresel etkilerin yanında kendi dahil oldukları gruplar, olaylar ve süreçler dolayısıyla kazanırlar. Dolayısıyla bir insanın siyasallığı ile toplumsallığı arasında birbirine bağlı bir ilişki söz konusudur. Öyle ki bu iki unsur, birbirinden ayrılmadığı gibi birbirini var eden bir işleyişe sahiptir.

Alana ilişkin literatürde “bir insan siyasal kimliğini nasıl ve hangi etkiler dolayısıyla kazanır” sorusuna verilen cevaplar hem toplumsallığı hem de siyasallığı üreten araçların neredeyse tamamen ortak olduğunu göstermektedir. Sosyoloji ve sosyal psikolojide bebeklikten çocukluğa, çocukluktan gençliğe, gençlikten de yetişkinliğe ve yaşlılığa devam eden bir süreç olarak kabul edilen toplumsallaşma, temelde dört aracının sürece dahil olmasıyla açıklanmıştır. Bu araçlar, aile, okul, akran grupları ile arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları olarak kabul edilmiştir (Akin, 2022b: 147). Yakın dönemde kitle iletişim araçları, yerini büyük çoğunlukla internete ve sosyal medya platformlarına bırakmıştır. Bu araçların birey üzerindeki etkileri, sürecin içindeki diğer etkenlere bağlı olarak değişse de toplumsallaşma, insan hayatına yayılmaktadır. Burada belirtilen dört toplumsallaşma aracısının aynı zamanda insanların siyasallaşmalarına da kaynaklık ettiği tespit edilebilir. Siyasal toplumsallaşma alanında çalışanlar da bu temel araçların insanların siyasal kimliklerini edinmelerinde merkezi rolleri olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak siyasal toplumsallaşma özelinde “siyasal örgütler ve siyasal

olaylar” da önemleri ve etkileri dolayısıyla araçlar arasında kabul edilmelidir (Akın, 2022a: 131-2). Çünkü insanlar, siyasal kimliklerini edinirken belli çevrelerde bulunmakta ve siyasal olaylara kendi konumlarından yorumlar getirmektedirler. Yine siyasal kimlik edinimi sadece dış etkiler yoluyla değil bireyin kendisinin de sürece aktif katılımıyla tecrübe edilmektedir. Bu nedenle kendi içinde dinamik bir süreçtir.

Bu makale, Sezai Karakoç’un siyasal kimliğinin oluşumuna odaklandığı için siyasal toplumsallaşma literatürü açısından bazı sınırlılıkları göz önünde bulundurmak zorundadır. Sezai Karakoç, Cumhuriyet’in kuruluşunun onuncu yılında doğmuş, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında tek parti dönemine ve çok partili hayata geçişe şahitlik etmiş biri olarak Cumhuriyet’in ideal vatandaş oluşturma siyasetine muhatap olmuştur. Cumhuriyet’i kuranlar, kendi dünya görüşleri ve siyasal anlayışlarına bağlı bir gençlik oluşmasını çok önemsemişlerdir. Bu idealin hayata geçmesi, yeni nesillerin okullar üzerinden edinecekleri ideolojik bir enformasyon üzerinden gerçekleşmiştir. Ne var ki bir toplumun geçmişle kıyaslandığında bütünüyle bambaşka bir zihniyet dönüşümünü yaşaması, sadece yöneticilerin arzularına ve ellerindeki siyasi güç imkanlarına bağlı değildir. Herhangi bir ya da daha fazla siyasal toplumsallaşma aracısından gelecek etkiler, bireyin potansiyel toplumsallığı ve siyasallığı dolayısıyla bazı durumlarda tamamen ya da kısmen kabul edilebileceği gibi reddedilebilir. Sezai Karakoç’un hikayesinde de böyle bir durum söz konusudur. Onun siyasal toplumsallaşması hem resmî ideolojinin hem de solculuğun karşısında başka bir siyasal kimlik edinimi olarak tecrübe edilmiştir.

Sezai Karakoç’un Türk fikir hayatına İslamcı bir fikir adamı olarak dahil oluşu, ailesi, eğitimini tamamladığı okullar, okuduğu dergiler, kitaplar, dahil olduğu kültürel çevreler ve etkilendiği siyasal olaylardan bağımsız düşünülemez. Ancak burada döneme göre çevresel etkilerin belirleyici, siyasallaşmayı yaşayanın pasif ve bütünüyle etkiler tarafından belirlendiği bir süreç söz konusu değildir. Aksi takdirde Sezai Karakoç’un yaşadığı dönem, aldığı eğitim ve memuriyet hayatı göz önünde bulundurulduğunda rejimle uyumlu bir tip olması beklenebilir. Ancak bu etkiler, Sezai Karakoç tarafından farklı yorumlanmış, çoğunlukla kabul edilmemiş ve kendisi resmî ideolojiye karşı bir fikir adamı olarak yetişmiştir. Hatta kendisini bu şekilde yetiştirmiştir.

Sezai Karakoç'un Siyasal Kimliğin Oluşumdan İlk Etkiler: Aile ve İlk Toplumsal Çevre

Sezai Karakoç, Cumhuriyet'in onuncu yılında, 1933 yılında Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde kendi deyimiyle "tarihsel olarak büyük bir yıkıntının ve çöküşün enkazında" doğmuştur (Karakoç, 1988b: 10). Anne ve baba tarafından Türk olmasına rağmen Diyarbakır'ın bir ilçesinde doğması ve Güneydoğu Anadolu olması nedeniyle "öteki Türkiyeli" olduğunu yazmıştır (Karakoç, 1988b: 10). "Öteki" olarak tanımlanmak ve ilan edilmek, tanımlı yapan iktidar sahiplerinin anlayışını benimsememek anlamına gelmektedir. Kendisini sistemin ötekisi olarak tanımlaması, Sezai Karakoç'un resmî ideolojinin siyasal etkilerine karşı duruşuyla ilgilidir; hatta bu karşı duruşun en önemli kaynaklarından biridir.

Sezai Karakoç, doğduğu dönemi ve ilk sosyal çevresini analiz ederken dört yıkımın etkilerini derinden hissettiğini yazmıştır. Bu dört yıkım, I. Dünya Savaşı'nın yıkımı, devletin, milletin ve toplumun yıkımı, doğduğu şehir Ergani'nin yıkımı ve ailesinin bu etkiler dolayısıyla yaşadığı yıkımdır. Bu yıkımın oluşturduğu ortamı ve dönemin ruh halini şu şekilde ifade etmiştir: "Giden kopa kopa gidiyordu. Gelense, bir yabancı gibi geliyordu" (Karakoç, 1988c: 7). İlk çocukluk yıllarında Ergani'de Zülküfil Peygamber'in makamı, 1937 ya da 1938 yılında Ankara'dan gelen bir emirle yıkılmıştır. Halk, emrin İsmet İnönü'den geldiğini düşünmüştür (Karakoç, 1988h: 8). Erganililer, bu olayın büyük bir uğursuzluk olduğuna inanmışlar ve o vadadaki ekinlere süne basması dolayısıyla yaşadıkları zararın bu olayın bir sonucu olduğuna inanmışlardır (Karakoç, 1988d:10). Sezai Karakoç, Şeyh Said İsyanı'nın da bölgede yaşanması, isyancıların Ergani'den geçmeleri dolayısıyla şehrin olumsuz pek çok şey yaşadığını yazmıştır. Yaşanan çalkantılar sebebiyle "doğduğum ve doğmadığım şehir" dediği Ergani'yi 1930'larda "sessiz, içine kapanık, düşünceli ya da yarı kederli, yarı tesellili, bir nekahat döneminin geldiğine inanıyor ya da inanmıyor durumdaydı" diyerek tarif etmiştir (Karakoç, 1988e: 10).

Sosyolojik olarak mikro ve makro düzeyde yaşanan yıkım, çalkantılar ve korkuyla içe kapanma, Sezai Karakoç'un çocukluğunda şahit olduğu bir ortamın dikkat çeken özellikleridir. Geleneğin kesintiye uğraması, dini hayatın zayıflaması, Kur'an okuyacak hoca kalmaması, gizli gizli evlerde Kur'an ve din dersleri almalarından da bahsetmiştir. Ergani'deki durumu, "emniyet bakımından sükûnet, ekonomi bakımından durgunluk, dini açıdan zayıf bir gelenek yaşantısı, kültürel bakımdan da hemen hemen bir boşluk ve hiçlik

vardı” ifadesiyle tespit etmiştir (Karakoç, 1988e: 11). Şehrin gündelik hayatına yansıyan bu durgunluk ve gelenekten kopmuş halin çocukluğunda Sezai Karakoç’u etkilemiştir. Bir yetişkin ve İslamcı bir fikir adamı olarak bu değerlendirmeleri yazdığı sıralarda bu durgunluğun sebeplerini de analiz etmeye çalışmıştır. Bu değerlendirmelerde zorla yaşatılmak istenen bir değişimin bir toplumu nasıl kendisine yabancı hale getirdiğiyle ilgili bir tepki söz konusudur. Bu tepki, onun siyasal toplumsallaşmasında merkezi bir yerdedir.

Sezai Karakoç, kendisine “Muhammed Sezai” isminin Kur’an açılarak konduğunu, nüfusa Ahmet Sezai olarak kaydedildiğini ve peygamberin Ahmet ismiyle de “şereflediğini” yazmıştır. İsmi seçilmesinde bölgede yaygın olan bir Arapça bir de Farsça isim koyma adeti, kendi isminde de devam etmiştir. Arapça isim, genelde peygamberin ya da büyük sahabe isimlerinden seçilmiştir. Daha sonra yazarlık yıllarında Mehmet Levendoğlu ve Mehmet Yasin müstearlarını da kullanmıştır (Karakoç, 1988f: 10). Levendoğlu, ailenin bölgedeki ismidir. Dinî hayatın yaşandığı bir aile ortamında büyümüştür. Yine yakın akrabalarından dini gruplara dahi olanlardan da bahsetmiştir. *Hatıralar*’da babasının işleri dolayısıyla Ergani’den Eğil’e taşındıkları ama kısa süre sonra tekrar Ergani’ye döndükleri de nakledilmiştir. Ailesi hem anne ve baba tarafından dedeleri hem de çevredeki insanlarla ilişkileri açısından güvenilir, dürüst, cömert ve dindar bilinmiştir.

Çocukluk yıllarından naklettiği iki olayın Sezai Karakoç’un siyasal toplumsallaşmasında özellikle önemi olduğu düşünülebilir. Bu olayların etkileri büyük olmalıdır ki kendisi de pek çok hatıra arasından bunları seçip yazmıştır. Bunlardan birincisi, çok erken yaşta Allah’ın varlığıyla ilgili inancının en küçük bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde yerleşmesi arzusudur. Arayışını, “inaniyordum, fakat kesinlik peşindeydim” cümlesiyle ifade etmiştir (Karakoç, 1988g: 8). İkinci hatırası şu şekilde yaşanmıştır: 1939 yılında 6 yaşındayken, bir yolculukta jandarmaların yolda takke benzeri yün başlıkları olan çocukların başlıklarını alarak onları tahkir ettiklerini, alay ederek başlıkları bıçakla kestiklerini ve kamyonunda devam eden yolculukta istifra eden yolculara bu kestikleri parçaları verdiklerini görmüştür. “Jandarmanın şapka kanunu uygulaması” diye tarif ettiği bu olayın kendisinde bıraktığı etkiyi şöyle açıklamıştır (Karakoç, 1988h: 9): “O yaşımda bu hareketin çirkinliğini, zalimliğini görmüş, o çocuklara acımış, kamyonunda olmaktan utanç duymuştum”. *Hatıralar*’da aktardığı bu olaylar, dine yönelişinin çok erken yaşlarda içinden gelen bir eğilim olduğunu göstermektedir. Ayrıca jandarmaların çocuklara davranışını zulüm olarak kabul etmesi ve yaşananlardan ıstırap

duyması, daha sonraki hayatında daha da netleşen duruşuna kaynaklık edebilecek bir tecrübedir.

II. Dünya Savaşı yıllarında devlet ile millet arasındaki ideolojik gerilime ayrıca yoksulluk, ağır vergiler, ekmek karnesi uygulamaları da eklenmiştir. Bu yaşananlar, çok partili hayata geçiş arifesinde devlet ile millet arasında süre giden gerilimi daha da arttırmıştır. Bu ortamda “köylünün kendi hububatını çalacak hale gelmesi” (Karakoç, 1989a: 11), yaşanan trajedinin büyüklüğünü yansıtan bir örnektir. Sezai Karakoç, çocukluk hatıraları arasında caminin alanı yeterli gelmediği için Halkevinde Kurban Bayramı namazının kılındığını da anlatmıştır. Ancak Halkevinde namaz kılma fikrine halkın çoğunun sıcak bakmadığını ve namaz kılmaya izin veren memurların da sürgün edildiklerini yazmıştır (Karakoç, 1989d: 13). Bu örnekler de onun kişiliğinin ve kimliğinin gelişimindeki etkileri göstermesi açısından önemlidir. Tek parti döneminin baskıcı uygulamaları, onun için ilk siyasal bilinçlenme etkilerine sebep olmuştur. Ancak bu bilinçlenme resmî ideolojinin istediği doğrultuda gelişmemiştir.

İlkokuldan Üniversite Mezuniyetine Okul Yılları

1930’lu ve 1940’lı yıllarda yaşanan durumu, genel tarihsel ve sosyolojik bir yıkım olarak tanımlayan Sezai Karakoç, bu yıkımın etkilerini okul ortamında da görmüştür. Okul, ulus devletlerin halka ulaşma ve halkı kendi ideolojileri yönünde eğitime konusunda en temel organizasyonu olagelmıştır. Bu nedenle çocukluk döneminde gündelik hayatta insanların çekinik tavırlarında, polisin ya da jandarmanın halka karşı davranışlarında sezdiği ya da fark ettiği zihniyetle doğrudan karşılaşması okulda gerçekleşmiştir. “Biz okulda “geçmiş unut, yeni yolu tut” şiirleri arasında inkılabın istediği geçmişsiz (ve elbet geleceksiz) bir nesil olarak yetiştiriliyorduk” (Karakoç, 1988e: 11) sözleriyle rejimin ve resmî ideolojinin zihniyetine dikkat çekmiştir. Gittiği ilkokulun müdürü, başarılı bir öğrenci olan Sezai Karakoç’un ismini Köy Enstitüsü’ne gönderilecekler listesine yazdırmıştır. Öğretmeni ise Köy Enstitüleri’nin eğitim açısından sınırlı kuruluşlar olduğunu düşünmüş, Sezai Karakoç’un babasından o listeden oğlunun ismini sildirmesini istemiştir (Karakoç, 1989b: 11). Karakoç, bu yaşananları hayatının önemli bir dönüm noktası olarak kabul etmiştir. Elbette burada Köy Enstitülerinin özellikle sağ siyasi kültürdeki ötekileştirilen yönünü de göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Öğretmenin Sezai Karakoç’un başarısını köy

sınırlarında kalmanın ötesinde gelecekte üniversite okumaya varacak bir yola yönlendirmesi, reel durumun farkında olduğunu göstermektedir.

1940'lı yıllarda tamamen Cumhuriyet döneminde eğitim alan öğretmenlerin sayısındaki artışa vurgu yapan Sezai Karakoç, eski ile yeni arasındaki kavganın bir yansımasını şu şekilde nakletmiştir “Okulda duvarlarda padişah dönemi eğitimini kötüleyen resimler asılıydı. Bir resimde hoca, bir öğrenciyi falakaya yatırmış, iki öğrenci de falakayı tutuyor, hoca öğrencilerin ayaklarına sopa indiriyordu” (Karakoç, 1989c: 10). İlkokuldan sonra Maraş'a yatılı olarak ortaokul okumaya gitmiştir. Burada bir öğretmenin din karşıtı fikirlerini öğrencilere anlattığına şahit olmuş ve öğretmenin bu tavrının çocukların kafasını karıştırmak olduğunu düşünmüştür. Başına ne gelip gelmeyeceğinden emin olamadığı için namazlarını köşe bucakta gizli gizli kıldığını yazmıştır (Karakoç, 1989e: 12). Ergani'deki hayatında hürmet edilen İslam'ın Maraş'taki öğretmen tarafından sorgulanması, namazlarını korkuyla gizli saklı kılmaya çalışması, dindar insanlarda ortak inşa edilen sosyopsikolojik hafızaya kaynaklık eden örneklerdir.

Türkiye'nin çok partili hayata geçiş süreci, Sezai Karakoç'un ortaokul ve lise yıllarına rastlamıştır. *Hatıralar*'da siyasi aktörlerle ilgili ilk tespitler ve değerlendirmeler, Demokrat Parti'nin kurulmasının ardından Maraş'ta yapılan bir törendeki şahitlikte geçmektedir. Bu törene Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olarak gelen Kazım Karabekir Paşa'ya halkın mesafeli durmasını, çok partili hayata geçilmesine rağmen hâlâ CHP'de kalmasının ve kendisine teklif edilen meclis başkanlığını kabul etmesinin bir sonucu olarak yorumlamıştır (Karakoç, 1989f: 11). Aynı törende bulunan ve Kazım Karabekir Paşa'ya kıyasla halk tarafından çok da tanınmayan, DP kurucularından Refik Koraltan'a büyük teveccüh gösterilmiştir (Karakoç, 1989f: 12). Halbuki genel beklenti, Cumhuriyet kurulduktan sonra mağdur edilen Kazım Karabekir'in öncülüğünde bir partinin kurulması yönünde gelişmiştir. Bu törenlerden sonra ortaokula geçen Kazım Karabekir'e bir adamın Köy Enstitülerinde komünizm propagandası yapıldığını şikâyet ettiğine ve paşanın da adamı onayladığına yakından şahitlik etmiştir (Karakoç, 1989f: 12). Bu dönemi, Müslümanlar üzerinde büyük bir baskının hissedildiği, İslam'ın yasaklandığı bir dönem olarak hatırlamaktadır. Kendisinin de İslam ile ilgili ne varsa okumak istediği bu dönemde yavaş yavaş dini dergiler çıkmaya başlamıştır. İslami dergilerin yanında milliyetçi dergileri de çıktıkça takip etmeye başlamıştır (Karakoç, 1989f: 13). Bu yıllar, Sezai Karakoç için okulda verilen

eğitimin yanında kendi siyasallığını inşa etmede daha aktif hale geldiği bir geçiş dönemi olarak kabul edilebilir.

Sezai Karakoç, ortaokulda okurken din aleyhinde olan bir öğretmenin Behçet Kemal Çağlar tarafından Atatürk için yazılan mevlidi adını söylemeden bir öğrenciden okumasını istemesi, öğrencinin okurken yazılanları fark etmesi ve okumayı reddetmesi üzerine yaşanan gerilimi anlatmıştır (Karakoç, 1989g: 8). Bu yıllarda gördüğü bir afiş sayesinde *Büyük Doğu* dergisini fark etmiştir. Rıza Tevfik'in *Abdülhamid'in Ruhaniyetinden İstimdat* şiirinin dergide yayınlanması üzerine dergi kapatılmış; hükümet, dergi aleyhine protesto gösterileri düzenletmiş ve yine aynı amaçla bir program da Maraş Halkevi'nde düzenlenmiştir. Kendisi de okul yönetimi tarafından bu toplantıya götürülmüştür (Karakoç, 1989g: 8). *Büyük Doğu* dergisini edinmeye ve okumaya başlamıştır. Yine aynı dönemde *Serdengeçti* dergisini de tanımış ve takip etmiştir. Kendisini çok seven okul müdürü, Sezai Karakoç'un *Büyük Doğu* okuduğunu görünce "bu yazılanların hepsi yalan" diyerek tepki göstermiş, biriktirdiği dergileri elinden almış ve araları bozulmuştur (Karakoç, 1989g: 9). Orta okul son sınıfta yaşanan bu olaylar sonrasında müdürün kendisine "sen vatan hainisin, zaten seni geç anladım" dediğini, masadaki bir büstü selamlama töreninde istediğini yapmadığı için azarladığını nakletmiştir (Karakoç, 1989g: 10). İnançına ve ideolojisine uygun gördüğü bir dergiyi okumasına karşı okul müdürünün gösterdiği tepki, iki karşıt ideolojinin ve zihniyetin karşılaşmasıdır. Bu tecrübelerin insan hayatında özellikle siyasal kimliği benimsemeye belirleyici etkileri vardır ve bu etkiler, Sezai Karakoç'un hayatında da takip edilebilmektedir.

Sezai Karakoç, *Büyük Doğu*'yu kendi ideolojik bilinçlenmesi için de merkezi bir konuma yerleştirmiştir. Ona göre Necip Fazıl ve *Büyük Doğu*, önemli bir iş başarmıştır:

0 güne kadar İslam içimizde sakladığımız bir inanç idi. Kimselere pek açlamıyorduk. Yasak, mazlum ve mağdur bir düşünce gibiydi ruhumuzda. İstanbul'da çıkan bir dergide onu çağdaş üslupla savunan bir kalem vardı. İslam'ın yükselen canlı sesiydi bu. Bu, benim için büyük bir mutluluk olmuştu. Çünkü bir umut doğmuştu. Bütün sıkıntıları göğüsleyebilirdim (Karakoç, 1989g: 9).

Büyük Doğu, özellikle çok partili hayata geçişin ilk yıllarında sistemin dışına ve sessizliğe itilmiş inançlı insanlar açısından ümit ve cesaret kaynağı olmuştur. Necip Fazıl ve *Büyük Doğu* ile ilgili hassasiyetin, bazı olumsuz hallerin görmezden gelinmesinin en önemli sebeplerinden biri bu psikoloji üzerinden anlaşılabilir.

Sezai Karakoç, Maraş'ta ortaokulu bitirdikten sonra Gaziantep Lisesi'ne kayıt yaptırmıştır. Burada da okul müdürünün öğrencilere yukarıdan bakan tavırlarına muhatap olmuştur. Okul müdürü, öğrencilerle alay eden, tepeleri göstererek “babalarınız mağaralarda yaşıyor, acı biber yer, sonunda idrarlarını tutamazlar” (Karakoç, 1989i: 6) diyerek gülen, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya düşman biridir. Bu hakaretler ve alayların ciddi bir gerilime neden olduğunu belirtmiştir. Sezai Karakoç, İsmet İnönü'nün Gaziantep Lisesi'ne geldiğinde müdüre “senin ününü duymuştum, sırf seni görmek için geldim” diyerek memnuniyetini ifade etmesini de aktarmıştır (Karakoç, 1989i: 6). Lise yıllarında yatakhane 10 kadar arkadaşıyla gizlice cemaatle namaz kılmaya başlamışlardır. Kendilerini gören hizmetlinin müdüre şikâyet etmesinden korkmuşlar, ancak hizmetli şikâyet etmemiştir. Şayet namaz kıldıklarından müdürün haberdar olması durumunda okuldan kovulacaklarını yazmıştır (Karakoç, 1989j: 8). Lise ortamında resmî ideolojinin hakimiyeti, ona uyum sağlamayan ve hatta karşı olan öğrenciler açısından önemli bir gerilim kaynağı olmuştur. Okulun mekân sınırları içinde süre giden ilişkiler, resmî ideolojinin belirlediği hiyerarşiye göre tanımlanmıştır. Sezai Karakoç ve onun gibi düşünenler ve yaşayanlar için okul ortamı, tamamen uyum sağladıkları bir mekân olmamıştır. Kendilerini yabancı hissettikleri, tercihleri dolayısıyla eğitim imkanlarından mahrum kalabilecekleri bir tedirginliği daima yaşamışlardır.

Gaziantep Lisesi'nde de *Büyük Doğu* okuduğu için bazı çatışmalar yaşamıştır. İki öğretmen, elindeki dergileri okumak için istediklerini söyleyerek almışlar, daha sonra toplatıldığını söylemişlerdir (Karakoç, 1989k: 11). Bu dönemde edebiyat öğretmenin “Sezai, Büyük Doğu'yu okumaktan vazgeç, sana bir zarar gelmesinden korkuyorum, okul idaresinden de bir zarar görebilirsin” demesine karşılık “ben okuldan atılsam da davamdan vazgeçmem” demiştir (Karakoç, 1989k: 12). Bu tercihler ve tavırlar, Sezai Karakoç'un lise yıllarında siyasal konumunun netleştiğini göstermektedir. Başka bir deyişle o, Ergani'de çocukluktan başlayan hikâyede Maraş Ortaokulu ve Gaziantep Lisesi tecrübelerinde daha da siyasal bir tip haline gelmiştir. Bu siyasallığın oluşumunda özellikle okulda sisteme ve resmî ideolojiye bağlanabilecek ötekileştirici etkilerin payı büyüktür.

Liseden sonra üniversiteyi İstanbul'da okumak istemesinde *Büyük Doğu* dergisinin merkezinin orada olmasının etkisi büyüktür. Lisedeyken hem Büyük Doğu Cemiyeti'ne üye olmuş hem de ilk şiiiri Mehmet Levendoğlu ismiyle dergide yayınlanmıştır. İstanbul'da üniversitelerin imtihanlarına

girmek için bulunduğu sırada Necip Fazıl Kısakürek ile tanışmıştır (Karakoç, 1989m:9). Ne var ki kendi imkanlarıyla okuma şansı olmadığı için burslu okuyabileceği Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine kayıt yaptırmıştır. SBF’de okurken sosyoloji dersine giren Sadun Aren’in dikkatini çekmiş ve takdirini kazanmıştır. Bu ilgiden rahatsız olan bir grup öğrenci, Sezai Karakoç’un *Büyük Doğu* okuduğunu söylemişse de Sadun Aren bu duruma önem vermemiştir (Karakoç, 1989n: 5). İslami hassasiyete sahip yayınları takip ettiği için Batıcı, devrimci bağnaz arkadaşlarının tarizine maruz kaldığını yazmıştır (Karakoç, 1989o: 8). Bu tür karşılaşmalar ve tartışmalar, her iki tarafın da siyasallıklarını daha da kuvvetli bir şekilde benimsemele-ri, inançlarını sağlamlaştırılmaları nedeniyle önemlidir. Dini, varlığın temel kaynağı, varoluş sebebi, dünya görüşü ve metafizik bir sistem olarak kabul ettiğini ve çocukluğundan beri dine karşı hor görüşlü değerlendirmelerin kendisini derinden yaraladığını yazmıştır (Karakoç, 1989o: 8). Sezai Karakoç için üniversite yıllarında daha da belirginleşen bir siyasal duruştan bahsetmek mümkündür. O yıllarda da genelden farklıdır, sadece kendisine sunulanları doğru kabul etmenin ötesinde arayışının peşinde kimliğinin oluşmasına kendisi de katkıda bulunmuştur.

Üniversite yılları, Sezai Karakoç’un kendini yetiştirmesi ve siyasal görüşlerini netleştirmesi açısından önemli bir dönemdir. 1950 ile 1955 yılları arasında karşılık gelen bu dönemde Necip Fazıl Kısakürek ile Osman Yüksel Serdengeçti ile ilişkileri gelişmiştir. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde Mehmet Genç ve Mehmet Şevket Eygi ile daha yakın ilişkiler kurmuştur. Bir yandan da bu yıllarda özellikle *Mona Roza* şiirinin yayınlanması dolayısıyla ülke çapında bir şair olarak ün kazanmasıdır. Fikrî gelişimi kendi sınırları daha netleşerek devam ederken şair olarak dikkat çekmeye başlamıştır. Hatta SBF’nin meşhur İnek Bayramı’nın sembolik diploma töreninde sahneye çıktığında izleyicilerden bir grubun “Mona Roza” bir grubun da “mürteci” diye bağırıldığını nakletmiştir (Karakoç, 1989v: 18).

Üniversitede okuduğu yıllarda özellikle Malatya Suikastı Olayının Büyük Doğu Cemiyeti’nin ve dergisinin yaşadığı problemler, Risale-i Nur okuyanlarda artışa sebep olmuş, entelektüel faaliyetler için de Milliyetçiler Derneği mukaddesatçı öğrencilerin tek sığınağı haline gelmiştir (Karakoç, 1989s: 10). Burada Sezai Karakoç, milliyetçiliği ırkçılık olarak kabul edenlere mesafeli olduğunu, din ve milliyet esaslarına bağlı olanlara yakın olduğunu belirtmiştir. Bu dönemde Necip Fazıl’ın sadık bir izleyicisi ve destekçisi olmuştur. Etrafindakiler uzaklaşırken o, zaaflarına rağmen daima Necip Fazıl’ın

yanında durmuştur (Karakoç, 1989u: 14). İlerleyen dönemlerde Türkiye'de İslamcılık hareketi içinde kendi yeri daha netleşmiş ve hatta Büyük Doğu geleneğine bağlı olsa da bazı yorum farkları olmuştur.

Siyasal Tarihe Şahitlik: Olaylar, Dernekler, Partiler ve Kişiler

Bir insanın siyasal toplumsallaşma tecrübesi, genel toplumsal ve tarihsel değişimin makro yönleri göz önünde bulundurulmadan analiz edildiğinde birçok meseleye temas edilemeyecektir. Türkiye'de yaşanan tarihsel ve toplumsal değişimin kültürel ve siyasal bölünmelere kaynaklık ettiği dikkate alındığında bu etkilerin kurumlar, kuruluşlar ve gündelik hayat gerçekliğine yansımaları, birlikte bütün olarak bir sürekliliğe karşılık gelmektedir. Siyasal olaylar, farklı siyasal görüşlere sahip insanlar tarafından farklı şekillerde kabul edilirler ve yorumlanırlar. Dolayısıyla siyasal olaylar, en başından itibaren siyasal toplumsallaşmanın önemli enformasyon kaynaklarından biridir. Siyasal toplumsallaşma, makro düzeyde toplumsal değişim ve siyasal tarihle ilişkilidir. Bu alt başlık altında Sezai Karakoç'un Türk siyasal tarihine bakışı ve olayları yorumlayışı üzerinde durulacaktır. Siyasal olaylar, dernekler, partiler ve kişiler ile ilgili değerlendirmeleri, kendi siyasal kimliğini ve konumlanışını anlamak açısından önem arz etmektedir. Ayrıca kendisinin iki kez siyasal parti kurması ve vefat ettiğinde bir siyasal partinin genel başkanı olması da siyasal toplumsallaşma tecrübesinin bir sonucudur.

Demokrat Parti kurulduğunda ortaokulda okuyan Sezai Karakoç'un siyasal olaylara ilgisinin bu dönemden itibaren geliştiğini takip etmek mümkündür. DP kurulduğunda yaşlıların bunu sahih bir gelişme olarak görmediklerini ve İsmet İnönü'nün muhalefeti tespit ve tasfiye edecek bir hamlesi olarak gördüklerini aktarmıştır (Karakoç, 1989h: 8). Kendisi de yaptığı değerlendirmede DP'nin kurucu kadroları itibarıyla CHP'den farklılaşmadığını ancak zamanla halk desteğinin bu partileri siyasal olarak ayırttığını tespit etmiştir (Karakoç, 1989i: 7). Yine lise yıllarında zamanla halkın DP'ye yönelmesini hissetmesi ancak okuduğu lisedeki havanın sanki CHP bin yıl iktidarda kalacakmış gibi devam etmesi (Karakoç, 1989l: 9) de kültürel bölünmüşlüğü bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Sezai Karakoç'un CHP karşıtı siyasal görüşü ve duruşu, *Hatıralar*'da aktardıklarından net bir şekilde tespit edilmektedir. 1950 seçimleri için yaptığı şu tespitler onun siyasal duruşunu anlamak açısından önemlidir: "CHP gitmişti ama zihniyeti bürokraside devam ediyordu. Yine de CHP'nin yıkılışını ben, zulmün ebediyen abad olmasına imkân bulamadığına bağlıyorum. DP,

milletin beklediği parti değildi ve hiçbir zaman da olmadı.” (Karakoç, 1989n: 6-8). Milletın asıl beklediği parti ifadesindeki vurgu, daha sonra Diriliş Partisi'ne devam eden süreci anlamak ve açıklamak açısından dikkat çekicidir.

1950'li yıllarda Büyük Doğu Cemiyeti ve Milliyetçiler Derneği gibi derneklerden hem CHP'nin hem de DP'nin kaygı duyduğunu aktaran Sezai Karakoç, milletin milli ve manevi hassasiyetlerini temel alan siyasal kadroların partileşmesinin önünün kesildiğini ve bu durumun daima CHP'nin işine geldiğini tespit etmiştir. Çünkü ona göre CHP karşısında ciddi ve onunla hesaplaşacak bir siyasal hareket ortaya çıkmamıştır (Karakoç, 1989p: 8). Necip Fazıl Kısakürek'in itibarsızlaştırıldığı Kumarhane Baskını ve Ahmet Emin Yalman'a suikast düzenlenen Malatya Olayı sonrasında dindar insanlar yeniden tedirgin olmuşlardır. Ona göre “Malatya Olayı'nın etkisiyle DP ve Menderes, İslam'a yakınlaşmaktan çark ederek yeni bir yol aramış, CHP dirilmiş ve tüm hasımları iktidar eliyle adeta ortadan kalkmıştır” (Karakoç, 1989r: 6). Örneğin, DP'yi destekleyecek bir üniversite gençliği oluşmamıştır ve üniversitelerde talebe cemiyetleri tek parti zihniyetinin hakimiyet kurduğu kuruluşlar olarak faaliyet göstermiştir (Karakoç, 1989q:9). DP'nin küçük hesaplarla milli ve mukaddesatçı dernekleri ve bazı siyasal partileri engellemesini 27 Mayıs'a giden yolda CHP'nin ve bürokrasinin cesaretlenmesinin sebepleri arasında saymıştır (Karakoç, 1989s: 10). Dolayısıyla Sezai Karakoç için DP dönemi, tek parti dönemiyle hakikatte hesaplaşılmayan bir döneme dönüşmüştür ve DP'liler bu şekilde kendi sonlarını hazırlamışlardır.

1954 seçimlerinde DP oylarını daha da arttırmışsa da yıllar geçtikçe aydınlar, öğrenciler ve basın, DP'ye daha da mesafeli hale gelmiştir (Karakoç, 1989t: 13). Mezuniyetinin ardından Maliye'deki müfettiş muavinliği memuriyetinde şapka giymemesinin, alkollü içecek içmemesinin, namaz kılmasının, *Büyük Doğu* dergisinin kültür ve sanat sayfasını hazırlamasının ve Necip Fazıl Kısakürek'in yakınında bulunmasının Teftiş Kurulu üyelerinin hoşuna gitmediğini ve bu nedenlerle müfettişlik sınavlarından kendisini geçirmediklerini anekdotlarla anlatmıştır (Karakoç, 1990a: 9). Dolayısıyla siyasal görüşleri ve hayat tarzıyla dışlanmış ve rejim açısından “makbul” bir memuriyet hayatı hiç olmamıştır.

1960'a yaklaşırken İstanbul'daki memuriyetinin dışında özellikle Laleli ve Marmara Kırathanesi'ne devam ederek üniversitenin ve basının milliyetçi ve mukaddesatçı çevreleriyle yakınlaşmıştır (Karakoç, 1990b: 8-9). Sezai Karakoç bu kesimi sağ ya da sağcılar olarak adlandırmıştır ve kendisi de siyasal hizip olarak sağda olduğunu yazmaktan çekinmemiştir. DP iktidarının son

yılında ülkedeki gerilim daha da artmış ve oluşan havada Sezai Karakoç önemli bir karar almıştır:

İşte bu havada, ben kısa vadeli çalışmaların, muhalefete ve komünistlere çatmakla yetinmenin fazla bir fayda vermeyeceğini düşünerek bir düşünce ve edebiyat dergisiyle yeni bir hareketin başlatılması gerektiği fikrine vardım. Yeni bir nesil gelmişti. Ortam otuz yıl öncesine göre çok değişmişti. Düşünüşte bir tazelenme ve yenilenmeye ihtiyaç vardı. Yeni bir dil ve üslup gerekiyordu. “Basubadelmevt”in karşılığı olarak “diriliş”i bulmuştum, “ölümden sonra dirilme” anlamına. Tabii ki, sadece metafizik anlamda değil, tarihi-sosyolojik anlamda da kullanıyordum (Karakoç, 1990c: 11).

27 Mayıs 1960 tarihindeki askeri darbeden bir ay önce çıkan ve ilk cildinde sadece bir sayı olarak yayınlanan *Diriliş* dergisinin hikayesinde siyasal süreçlerin büyük etkileri vardır. Ancak dergi, doğrudan siyasal reaksiyonun ötesinde yukarıdaki alıntıda da değinildiği üzere hem metafizik hem de tarihsel ve sosyolojik bir diriliş düşüncesine dayanmıştır.

27 Mayıs Askeri Darbesi, büyük bir baskı ortamı oluşturmuştur. Sezai Karakoç, DP’yi tutmamasına ve pek çok yönden eleştirmesine rağmen “her sabah uyanınca 27 Mayısçıların devrildiğini görmek arzusu ve hatta ihtiyacını duyuyordum” diye yazmıştır (Karakoç, 1990d: 10). 1960’ın yazında askerliğini yapmak için Ankara Yedek Subay Okulu’na gitmiştir. Hafta sonu uğradığı Mülkiyeliler Birliği üyelerinin 27 Mayıs’ı desteklemelerini “tek parti döneminin çoğulcu düşünemeyen, kendi bildiğinden başka bir gerçek olacağını kabul edemeyen gençliği” sözleriyle değerlendirmiştir (Karakoç, 1990e: 9). Yine kısır, tekdüze ve özsüz slogancılığın memlekette 70’li yıllarda terör ve anarşi ortamının hâkim olmasında önemli bir payı olduğunu düşünmüştür (Karakoç, 1990g: 9). Sezai Karakoç’un diriliş kavramını düşüncesinin temelinde almasında ve özellikle yeni bir gençlik idealine vurgu yapmasında, Türk modernleşmesinde Batıcılığın ürettiği tek tipçi, kendisini yenilemeyen, dine ve geleneğe bağnaz bir şekilde muhalif ve hatta düşman olan tipe karşı duruşunun önemli bir yeri vardır.

Sezai Karakoç’a göre 27 Mayıs, DP’ye karşı bir hareket olmaktan öte doğrudan milletin öz idealine karşı yapılmış bir harekettir. Tek parti dönemi zihniyetinin yeniden hissedildiği ve halkın ümitsizliğe düştüğü bir dönem başlamıştır. O, bu dönemde otuz yaşına yaklaşmış ve daha da sarsıcı ve ıstırap verici diye tanımladığı ortamda derin derin düşünme, metafizik sorunları ruhunun en iç noktasında sorgulama, kendi kişiliğini yargılama ve kimliğini kesinleştirmeyi arama yolunu seçmiştir (Karakoç, 1990h: 6). Bu arayış, tek parti dönemi zihniyetine ve CHP’ye karşı duruşunun sadece

siyasal bir mesele olmadığını, aslında varoluşsal bir mesele olduğunu göstermektedir.

Yassıada'da DP'li siyasetçilerin yargılanmaları ve daha sonra Başbakan Adnan Menderes ile Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idamları sırasında askerde bulunan Sezai Karakoç, 1961 Anayasası Referandumunun Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde baskı altında gerçekleştirildiğine şahit olmuştur. Anayasa'ya hayır oyu kullanmanın "vatana ihanet" anlamına geldiği propagandası yapılmış ve Ergani'de kendi köyünde sandık başkanlığı yapan bir öğretmenin "siz hürsünüz, istediğiniz oyu verebilirsiniz" demesi üzerine bütün oyların hayır oyu çıkması nedeniyle tutuklandığını aktarmıştır (Karakoç, 1990f, s. 10). Çok partili hayata geçişten itibaren gerçek anlamıyla bir demokratik rejimin yerleşmemesinin en önemli sebeplerinden biri, tek parti dönemi zihniyetinin kendi gücünden taviz vermek istemeyişidir. Sezai Karakoç'a göre DP iktidarı döneminde de bürokraside gölge bir CHP zihniyeti kendi gücünü devam ettirmiştir.

1960'lı yıllar Sezai Karakoç'un memuriyetle birlikte gazete ve dergi yazarlığı yaptığı ve kamuoyunda daha da tanındığı bir dönemdir. Aralıklarla çıkmaya devam eden *Büyük Doğu* dergisinin dışında Mehmet Şevket Eyyi'nin çıkardığı *Yeni İstiklal* dergisinde ayrıca milliyetçi mukaddesatçı çevrenin takip ettiği dönemin etkili gazetelerinden Yeni İstanbul'da yazılar yazmıştır. Maddi zorluklara rağmen *Diriliş* dergisini belli aralıklarla çıkarmaya da devam etmiştir. Ayrıca Ayasofya'nın yeniden açılması için Ayasofya adında bir dergi çıkarmak istemiştir (Karakoç, 1990i: 10). Bu dönemde siyasal yönü öne çıkan yazıları da artmıştır. Sadece Türkiye iç siyaseti değil Türkiye dışındaki Müslüman ülkelerin meseleleriyle ilgili yazılar yazmıştır. Cezayir'deki bağımsızlık hareketine destek veren yazılar yazmış (Karakoç, 1990i: 11), bu hareketin ideolojik önderlerinden Malik bin Nebi'yi takip etmiştir. Ayrıca Malik bin Nebi'nin medeniyet anlayışından etkilenmiştir. Okuyucuların ilgisini sadece Türkiye içindeki siyasal meselelerin ötesine çekmeye çalışmış ve Cumhuriyet dönemi İslamcılığı için yerelin ötesine geçerek uluslararası bir perspektif sağlamaya çalışmıştır. Kendi deyimiyle Diriliş hareketinin en önemli amaçlarından biri, bütün Müslüman toplumların uyandırılması ve İslam'ın dirilişini sağlamak olarak belirlenmiştir (Karakoç, 1990k: 8). Dolayısıyla 1960'lı yıllardan itibaren vefatına kadar Müslüman toplumların içinde bulunduğu krizi çok yönlü olarak anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır.

DP'nin devamı olarak kabul ve destek gören Adalet Partisi'ni "derde deva olacak fikir isabeti ve yoğunluğundan, şuur ve idrak keskinliğinden, birlik

ve beraberlik gücünden mahrum” olarak tarif etmiştir (Karakoç, 1990i: 11). 1965 seçimlerinde AP'nin elde ettiği zafer için “milletin zaferi” ifadesini kullanmakla birlikte “CHP'nin ve ihtilalcilerin yenilgisine memnun olmaktan öte, memleket hesabına da fazla bir ümit sahibi değildim” yazmıştır (Karakoç, 1990j: 7). 1969 seçimlerinden sonra Süleyman Demirel'in partideki muhafazakarları dışlamasının Demokratik Parti ile Milli Nizam Partisi'nin kurulduğunu nakleden Sezai Karakoç, Necmettin Erbakan'ı hiç tanımadığını, bulunduğu çevrelerde rast gelmediğini ve MNP'yi Osman Bölükbaşı'nın Millet Partisi'nin devamı olarak gördüğünü yazmıştır. Çünkü parti ileri gelenlerinin namaz kılmaları ve oruç tutmaları dışında Millet Partisi'nden bir farklarının olmadığını belirtmiştir (Karakoç, 1991a: 15). Ancak bu siyasetçilerin ibadetlerini yerine getirmelerinin önemli olduğunu da kabul etmiştir. MNP kurulmadan önce Necmettin Erbakan tarafından bir istişare toplantısına davet edildiyse de gitmemiştir (Karakoç, 1991a: 16). Hayatı boyunca Millî Görüş Hareketi'ne mesafeli kalan Sezai Karakoç, fikri safha tamamlanmadan Erbakan'ın partiye erken doğum yaptırdığını düşünmüştür ve “avami bir politikacılıkla, kitlenin hislerini harekete geçirmekle varılacak bir yer yoktur” (Karakoç, 1991a: 17) şeklindeki ifadeleriyle hareketin entelektüel yönünün zayıflığına dikkat çekmiştir. Kendisinin mesafesinin en önemli gerekçelerinden biri bu olmuştur.

1973 seçimleri öncesinde kendisini ziyarete gelen MSP'li siyasetçilere AP'ye çok hücum etmemelerini, ileride koalisyon kurmak durumunda kalabileceklerini söylemiştir. Sağ'ın bölünerek girdiği seçimden CHP'nin birinci parti olarak çıkmasından da rahatsız olmuştur. Seçimlerden sonra MSP'nin kendisini destekleyenlere ters bir tutumla CHP ile koalisyon kurmasını eleştirmiştir. Ona göre 24 sene bütün oyunlarına rağmen, milletin tek başına iktidara getirmediği CHP'yi MSP iktidara getirmiştir. (Karakoç, 1991b: 18). Ayrıca MSP'nin hükümetteyken çıkardığı af kanunundan 163. Maddeyle ceza alanların hariç tutulmasını da büyük bir hayal kırıklığı olarak değerlendirmiştir (Karakoç, 1991b: 19). Kendisi de *İslam'ın Dirilişi* kitabı dolayısıyla aynı maddeden bir kez beraat etmesine rağmen iki kez yargılanmıştır.

1974 yılında Millî Gazete'de yazma teklifini arkadaşlarının ısrarıyla kabul eden Sezai Karakoç, güncel siyasete dair yazı yazmamasının gazete yönetimi tarafından hoş görülmediğini ve kendisinin ön plana çıkarılmadığını yazmıştır. 1973 seçimlerinde oy verdiği bölgeden arkadaşı Hüsamettin Akmumcu'nun aday olması dolayısıyla MSP'ye oy verdiğini, bütün eleştirilerine rağmen “benim kitaplarımı ve *Diriliş'i* okuyarak yetişen nesil, başka bir

parti ortada olmadığına göre MSP’den başkasına mı oy verecekti?” tespitinde bulunmuştur (Karakoç, 1991c: 11). Sezai Karakoç, güçlü bir fikri temelde Müslümanların siyasal organizasyonunun teşekkül etmediğini, Millî Görüş Hareketine dahil siyasal partilerin de bunu başaramadığını düşünmüştür. DP ve AP’nin (daha sonra da ANAP’ın) “yamalı bohça” gibi olduğunu (Karakoç, 1989s:10) ve güncel siyasetin sınırlarında faydacı hareket ettiklerini savunmuştur. Siyaset, onun için her zaman önemli olmuştur. Ancak düşünce temeli güçlü, güncel siyasetin ve popülizmin ötesinde bir arayışı dile getirmiştir. Nitekim 1990 yılında Diriliş Partisi’ni; bu parti kapatıldıktan sonra 2007 yılında Yüce Diriliş Partisi’ni kurmuştur.

Sonuç

Sezai Karakoç’un siyasal kimliğinin oluşması, belli etkileri taşımakta ve yansıtmaktadır. Erganili mütevazı ve mütedeyyin bir ailenin çocuğu olarak yetişmesi, okul hayatının maddi zorluklar içinde geçmesi ve kendini yetiştirmesi ilk dikkate alınacak hususlardandır. Öncelikle tespit edilmelidir ki kendisinin çok güçlü bir karakteri vardır. İlkokuldan üniversiteye kadar resmî ideoloji tarafından domine edilmiş bir eğitim sisteminde kendi içinde taşıdığı ve ailenin olumlu etkileriyle de güçlendirdiği İslami duruşunu muhafaza etmiştir. Aykırı bir tip olmuş, bunu kabul etmiş, yeri geldiğinde bunun için mücadele etmekten çekinmemiştir. Hatta görüşleri dolayısıyla yolundan alıkonulma çabalarından rahatsız olmuştur. Burada aile ve Ergani’deki ilk çevrenin yaşadığı ötelenmenin ve kendi deyişyle yıkımlar içindeki gerçekliğin izlerini takip etmek mümkündür. Daha sonra da bir şeyler yapma, inşa etme ve düşüncesine diriliş ismini seçmesinde tarihsel ve sosyolojik yıkımın oluşturduğu etki söz konusudur. Bu bir yönüyle reaksiyondur ve siyasal kimliğinin önemli bir parçasıdır.

Kendisini öteki Türkiyeli olarak tanıtan Sezai Karakoç, kendisi gibi ötekileştirilenlerin uyanışını sistematik bir düşünce haline getirme çabasında olmuştur. Bu ötekileştirme tanımını yapanlara karşı özellikle siyasal tepkileri anlamış ancak bir türlü kendi hakikatinden kaynaklarını alan bir siyasallığın oluşmadığını da tespit etmiştir. Buna bağlı olarak o, hayatı boyunca tek parti dönemi zihniyetinin ve CHP’nin karşısında olmuştur. Çok partili hayatta CHP’nin daha önce elde ettiği hesapsız iktidar hırısından vazgeçmediğini ve milletin CHP zihniyetiyle hesaplaşmasını önemsemiştir. Fikirlerine bakıldığında da bu duruşunun net bir şekilde yansıdığı dikkat çekmektedir. Ona göre CHP, kendisinin de içine doğduğu ve içinde yetiştiği yıkımın

temsilcisidir. Nasıl ki resmî ideolojiye göre kurulan sistemin ötekisi ise resmi ideoloji de Sezai Karakoç'un ötekisidir.

Siyasal konular Sezai Karakoç'un *Hatıralar*'ında önemli bir yer işgal etmektedir. Özellikle siyasal olaylar, partiler ve kişiler, onun siyasal görüşlerinin şekillenmesinde ve sınırlarının netleşmesinde önemli role sahiptir. Ancak burada güncel siyasetle ilgili değerlendirmelerinde bile meseleleri bütün olarak tarihsel ve sosyolojik sürekliliğinde görme çabası dikkat çekmektedir. Bu nedenle analizlerini güncel siyasal tepkilerin ötesinde bir yerde konumlandırma çabası hissedilmektedir. Elbette bunu daima başardığı söylenemez, çünkü *Hatıralar*'da bazı hayal kırıklıkları ve duygusal tepkiler de bulunmaktadır. Ancak siyasal duruş yerini belirlemesinde özellikle Necip Fazıl Kısakürek'in önemli bir yeri olduğu tespit edilebilir. Sezai Karakoç, açıkça Necip Fazıl Kısakürek'in fikrî varislerindedir. Lise öğrencisiyken Büyük Doğu Cemiyeti'ne üye olmuştur. Bu cemiyetin kapatılarak partileşmesinin engellenmesini kendi siyasal sürekliliğinin kesilmesi olarak kabul etmesi manidardır. Ancak *Diriliş* dergisini çıkarması, Türkiye dışındaki Müslümanların meselelerine vurgu yapması ve ulus devlet sınırlarının ötesinde bir anlayışı savunması kendi geleneğinde yeni yorumlar ve açılımlar olarak değerlendirilebilir. Bu katkılar, Türkiye'de İslamcılığın değişiminde ve çeşitlenmesinde önemli etkilerdir. Sezai Karakoç'un kendine özgü yönleri ve karakter özelliklerinin yanında genel hikayesi, Türkiye'deki pek çok muhafazakarın ve İslamcının hikayesiyle benzerlikler taşımaktadır. Bu hikâye, makro ve mikro etkilerle belli sosyolojik sınırlılıkların etkileriyle şekillenmiştir.

Kaynakça

- Akın, M. H. (2022a). *Siyasal Toplumsallaşma* (2. Baskı). İstanbul: Matbu Kitap.
- Akın, M. H. (2022b). *Toplumsallaşma Sözlüğü* (3. Baskı). İstanbul: Matbu Kitap.
- Karakoç, S. (1988a). *Hatıralar I. Diriliş*, Cilt 7, Sayı: 1, s. 10.
- Karakoç, S. (1988b). *Hatıralar III. Diriliş*, Cilt 7, Sayı:3, s. 11.
- Karakoç, S. (1988c). *Hatıralar IV. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 4, ss. 7-8.
- Karakoç, S. (1988d). *Hatıralar VI. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 6, ss. 10-11.
- Karakoç, S. (1988e). *Hatıralar VII. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 7, ss. 10-11.
- Karakoç, S. (1988f). *Hatıralar VIII. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 8, ss. 10-12.
- Karakoç, S. (1988g). *Hatıralar XXI. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 21, ss. 8-9.
- Karakoç, S. (1988h). *Hatıralar XXII. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 22, ss. 8-10.
- Karakoç, S. (1989a). *Hatıralar XXIV. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 24, ss. 9-12.
- Karakoç, S. (1989b). *Hatıralar XXV. Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 25, ss. 8-14.

- Karakoç, S. (1989c). Hatıralar XXVI. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 26, ss. 10-12.
- Karakoç, S. (1989d). Hatıralar XXVII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 27, ss. 13-15.
- Karakoç, S. (1989e). Hatıralar XXVIII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 28, 10-12.
- Karakoç, S. (1989f). Hatıralar XXIX. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 29, ss. 10-13.
- Karakoç, S. (1989g). Hatıralar XXX. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 30, ss. 8-10.
- Karakoç, S. (1989h). Hatıralar XXXII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 32, ss. 6-16.
- Karakoç, S. (1989i). Hatıralar XXXIV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 34, ss. 6-8.
- Karakoç, S. (1989j). Hatıralar XXXV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 35, ss. 6-9.
- Karakoç, S. (1989k). Hatıralar XXXVIII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 38, ss. 9-12.
- Karakoç, S. (1989l). Hatıralar XL. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 40, ss. 8-11.
- Karakoç, S. (1989m). Hatıralar XLI. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 41, ss. 7-13.
- Karakoç, S. (1989n). Hatıralar XLIV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 44, ss. 5-15.
- Karakoç, S. (1989o). Hatıralar XLV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 45, ss. 6-8.
- Karakoç, S. (1989q). Hatıralar L. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 50, ss. 8-12.
- Karakoç, S. (1989r). Hatıralar LIV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 54, ss. 6-15.
- Karakoç, S. (1989s). Hatıralar LVIII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 58, ss. 10-18.
- Karakoç, S. (1989t). Hatıralar LIX. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 59, ss. 12-18.
- Karakoç, S. (1989u). Hatıralar LX. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 60, ss. 12-19.
- Karakoç, S. (1989v). Hatıralar LXV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 65, ss. 9-18.
- Karakoç, S. (1990a). Hatıralar LXXX. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 80, ss. 7-13.
- Karakoç, S. (1990b). Hatıralar LXXXII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 82, ss. 7-10.
- Karakoç, S. (1990c). Hatıralar LXXXIV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 84, ss. 7-15.
- Karakoç, S. (1990d). Hatıralar LXXXV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 85, ss. 7-11.
- Karakoç, S. (1990e). Hatıralar LXXXVI. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 86, ss. 7-11.
- Karakoç, S. (1990f). Hatıralar LXXXVIII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 88-89, ss. 7-10.
- Karakoç, S. (1990g). Hatıralar XC. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 91, ss. 6-8.
- Karakoç, S. (1990h). Hatıralar XCIV. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 96, ss. 6-8.
- Karakoç, S. (1990i). Hatıralar XCVII. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 100-101, ss. 8-11.
- Karakoç, S. (1990j). Hatıralar XCIX. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 104, ss. 7-9.
- Karakoç, S. (1990k). Hatıralar C. *Diriliş*. Cilt: 7, Sayı: 105-106, ss. 8-11.
- Karakoç, S. (1991a). Hatıralar CVII. *Diriliş*. 7 (119-120), ss. 14-17.
- Karakoç, S. (1991b). Hatıralar CXI. *Diriliş*. 7 (127-128), ss. 18-19.
- Karakoç, S. (1991c). Hatıralar CXII. *Diriliş*. 7 (129-130), ss. 11-19.
- Mills, C. W. (2016). *Sosyolojik Tahayyül*. (Çev Ö. Küçük), İstanbul: Hil Yayınları.